

Lectio 1, de Fide

Petrus Plaoul

November 11, 2014

LECTIO 1, DE FIDE

[QUAESTIO: UTRUM IN CAUSA IUDICIALI FIDEI CONTRA TRADITIONEM PURE
HUMANITUS ADINVENTAM IUDEX IDONEUS FERRET PRO FIDE SENTENTIAM]

Circa prologum *Sententiarum* in quo MAGISTER dicit quod intentionis suae 1
est “munire Davidicam turrim vel potius munitam ostendere clypeis ” etc,
quaero istam quaestionem: utrum in causa iudiciali fidei contra traditionem
pure humanitus adinventam iudex idoneus ferret pro fide sententiam.

[CONCLUSIO]

5 Et inprimis protestatur quod fides non subicitur humano iudicio, et haec 2
est una conclusio. Patet quia fides est donum Dei supernaturale et est de illis
de quibus IACOBUM APOSTOLUS dicit quod “omne datum optimum et omne V5va
donum perfectum desursum est descendens a Patre luminum.” Et fundabitur
haec conclusio infra per diversa media. Unde nisi haec conclusio esset vera,
10 sequeretur quod quis posset credere articulis fidei sine fide, hoc autem est falsum.
Item [*secundae*] Petri dicitur quod “Spiritu Sancto repleti locuti sunt sancti Dei

---

2 “munire Davidicam turrim vel potius munitam ostendere clypeis ”] LOMBARD, *Sentences*,
I, prologus., (I:1)

7–8 omne ... luminum.] Iacobus 1:17

11–12 “Spiritu Sancto repleti locuti sunt sancti Dei homines”] II Petrus 1:21

---

1 *Sententiarum*] Magistri Petri Plaoul *in textu* R SV [W1]

2 clypeis] *om.* V [W2]

3 in] *om.* R SV S [W3]

3 contra traditionem] contradictionem R SV [W4]

7 quod] *om.* R V [W5]

9 infra] prima V [W6]

10 sequeretur] sequitur S [W7]

homines” et HIERONYMUS quod “lex spiritualis est ideo revelatione indiget.” Et in *Psalmo* “revela oculos et considerabo mirabilia de lege tua. ”

[DIFFICULTATES CIRCA FIDEM]

Sed hic occurrunt arduae difficultates; et primo consideranda est descriptio
 15 fidei quam ponit APOSTOLUS, scilicet, “fides est substantia rerum sperandarum,
 argumentum non apparentium.” Ubi secundum ALTISSIODORENSIS in principio
 suae *Summae* et GUILLELMUM PARISIENSIS tractatu suo *De fide et legibus*
 sit una comparatio fidei, respectu credendorum, et caritatis, respectu amando-
 20 rum; unde imaginatur quod sicut caritas dirigit hominem ad diligendum Deum
 propter se, ita proportionaliter fides inclinatur intellectum ad credendum primae
 veritati propter se et super omnia sine alia apparentia. Ideo fides est argu-
 mentum, et non est consequens nec conclusio. Ideo sicut inquit GUILLELMUS
 ALTISSIODORENSIS “a quodam bene dictum est quod apud ARISTOTELEM ar-
 25 gumentum est ratio rei dubiae faciens fidem, apud autem Christum est fides
 faciens rationem.” Et hoc videtur esse contra AUREOLEM prima quaestione
 Prologi articulo primo, qui tenet quod articuli fidei sunt conclusiones ex aliis
 deductae, ad quas processus theologicus et processus theologici principaliter ni- S2rb
 tuntur concludendas; et non sunt tamquam principia ex quibus alia theologicis

12 “lex spiritualis est ideo revelatione indiget.”] S. Hieronymi, *Epistola LIII: Ad Paulinum*
 (PL XXII:543); “Lex enim spiritualis est, et revelatione opus est, ut intelligatur, ac revelata
 facie Dei gloriam contemplerur”

13 revela ... tua.] Psalm 118 18

15–16 “fides est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium.”] Hebrews
 11:1

16–17 ALTISSIODORENSIS in principio suae *Summae*] Guillelmus Auxerre *Summa aurea*

17 GUILLELMUM PARISIENSIS tractatu suo *De fide et legibus*] Guillelmus Parisiensis, *de fide
 et legibus*

23–25 a ... rationem.] Guillelmus Auxerre, *Summa aurea*, prologus. This formulation has
 been identified by Marie-dominique Chenu as originating with Simon de Tournai; Cf. Chenu,
La thologie comme science au XIII sicle (Paris: Vrin, 1942), p. 35; Cf. Simon de Tournai,
Expositio in symbolum Quicumque, “Propter hoc dictum est a quodam, quoniam apud Aris-
 totelem argumentum est ratio rei dubiae faciens fidem, apud Christum autem argumentum
 est fides faciens rationem”

25–26 AUREOLEM prima quaestione Prologi articulo primo] Aureoli, Prologue, article 1

13 considerabo] considera R SV considerata S [W8]

15 est] om. R [W9]

16 in] om. R SV S [W10]

17 GUILLELMUM] guillelmi R [W11]

21 super] supra V [W12]

22 GUILLELMUS] om. V [W13]

24 est] est R SV [W14]

26 articulo] capitulo V [W15]

27 processus theologicus et] om. V [W16]

deducuntur.

30 Unde secundum APOSTOLUM “sine fide impossibile est Deo placere.” Ideo 4
 in diffinitione bene dicitur: “substantia sperandarum sperandarum rerum, ar-
 gumentum non apparentium. apparentium ” Ideo fides dicitur substantia quia
 est totius meriti fundamentum, nam sicut substantia dicitur subiectum acci- R1rb
 dentium, ita fides dicitur fundamentum omnium aliarum veritatum. Ideo dicit SV187rb
 35 APOSTOLUS: “sine fide impossibile est placere Deo.” Ideo dicitur ‘substantia
 rerum,’ non quod sit realiter substantia, immo est quod accidens animae in-
 haerens, sed sicut substantia dicitur perfectior et nobilior accidente, ita fides
 dicitur et est nobilior habitus animae infusus, ut tamquam fundamentum, cui
 aliae virtutes theologicae et cardinales innituntur ut fundamento, quia regulat et
 40 dirigit intellectum humanum respectu credendorum ad salutem necessariorum;
 nisi enim quis crediderit salvus esse non poterit. Elevat etiam humanum iudi-
 cium ad veritates theologicas concipiendum et intelligendum; nisi enim credideri-
 tis, non intelligetis, sicut dicit Christus. Et imaginandum est quod, sicut caritas
 dirigit hominem ad diligendum Deum propter se finaliter, ita fides similiter in-
 45 clinat intellectum nostrum ad credendum articulis immediate propter Deum.
 Dicitur etiam fides ‘non apparentium’ intelligendum quantum est ex parte sui,
 quia non oportet quod obiectum fidei sit de per se apparens et evidenter cogni-
 tum. Fides enim respectu sui obiecti est quaedam cognitio aenigmatica. Ideo
 dicit APOSTOLUS: “nunc autem videmus per speculum et in aenigmate, tunc
 50 autem faciem ad faciem,” etc.

Ubi advertendum quod de hac materia sunt tres diversae viae ad imagi- 5
 nandum quomodo quis inducitur ad credendum articulis fidei: duae extremae

30 “sine fide impossibile est Deo placere.”] *Ad Hebraeos* 11:6

31–32 “substantia sperandarum sperandarum rerum, argumentum non apparentium. appar-
 entium ”] *Ad Hebraeos* 11:1

35 “sine fide impossibile est placere Deo.”] *Ad Hebraeos* 11:6

49–50 nunc ... faciem,] *I Ad Corinthios* 13:12

29 deducuntur.] deducantur V [W17]

30–50 Unde ... etc.] dicitur in praedicta diffinitione non apparentium, quia non oportet quod
 subiectum sit apparentium, et de hoc aliquid dicitur V [W18]

31 sperandarum] separandarum S [W19]

32 apparentium] apparentiam S [W20]

39–40 regulat et dirigit] regulat et dirigit *corr. ex* dirigit et regulat R [W21]

40 necessariorum;] concipiendum et intelligendum *add. sed del.* SV [W22]

47 non] nonus SV [W23]

47 oportet] *om.* R SV [W24]

47 per] *om.* S [W25]

48 cognitio] intellectio S [W26]

51 Ubi advertendum quod] et V [W27]

51 tres] quinque V [W28]

51–52 diversae ... fidei:] viae V [W29]

et tertia media. Prima est quae est tacta: quod intellectus per fidem assentit
 primae veritati propter se sine quacumque apparentia. Secunda est HOLCOT
 55 primae extremae contrariatur, scilicet, quod assensus fidei nullo modo gener-
 atur, nisi per rationem cogentem intellectum, non affectatum ad oppositum; et
 ultra credere articulis non est meritorium, quia non est in libera potestate volun-
 tatis, quia quis ad credendum articulis necessatur quandoque Tertia, via media, S2va
 est quam determinat DE HEUTA quod requiritur ratio probabilis; non tamen V5vb
 60 necessitans ad credendum, et ideo cum hoc requiritur imperium voluntatis.

[ARGUMENTA PRO PRIMA VIA AD IMAGINANDUM FIDEM]

Prima via est ALTISSIODORENSIS ponentis quod intellectus adiutus lumine 6
 fidei potest assensum articulorum in se causare sine aliqua apparentia extrin-
 seca vel ratione suadente vel inductiva, immo ipsum lumen fidei et intellectus
 sufficiunt ad causandum assensum articulorum in nobis.
 65 Prima ista via imaginatur conformiter ad AUGUSTINUM XIIo *de civitate* 7
Dei, qui ponit originem duarum civitatum, scilicet, Dei et diaboli, ex parte
 voluntatis. Ponit ibi AUGUSTINUS quod duo amores fecerunt duas civitates: R1va
 civitatem Dei fecit fecit amor Dei usque ad contemptum sui; civitatem diaboli
 fecit amor sui usque ad contemptum Dei. Huiusmodi ergo homines qui talem
 70 habent amorem erga se sunt cives civitatis diaboli. Consimiliter ponit de in- SV187va

53 Prima est quae est tacta:] Guillelmus Altissiodorensis, Liber Primus, prologus (ad Claras
 Aquas, I:15, l. 2-3): “Sicut enim vera dilectione diligitur Deus propter seipsum super omnia,
 ita fide acquiescitur prime veritati super omnia propter se.”

54 HOLCOT] Cf. Holcot, Commentary, prologue

59 DE HEUTA] Cf. Oyta

65–66 AUGUSTINUM XIIo *de civitate Dei*,] Augustine, *City of God*, ??

67 ibi AUGUSTINUS] Augustine, *City of God* ??

53 intellectus] non R SV [W30]

54 Secunda] quarta via V [W31]

55 primae] praedictae V [W32]

56–58 non ... quandoque] *om.* V [W33]

59 determinat] declarat V [W34]

61–64 Prima ... nobis.] *om.* V [W35]

65 ista] *om.* V [W36]

65 AUGUSTINUM] argumentum R SV [W37]

66 originem] R SV S [W38]

67 voluntatis.] et *in textu* V [W39]

67 fecerunt] fecerunt R SV [W40]

68 fecit] facit R [W41]

68 contemptum] contentum V [W42]

69 fecit] *om.* R SV S [W43]

69 contemptum] contentum V [W44]

70 erga se] ergo R erga S SV [W45]

70 cives civitatis] omnes R SV S [W46]

70 diaboli.] et *in textu* R [W47]

70 Consimiliter ponit] conformiter posset poni V [W48]

tellectu respectu veritatum, quia quaedam sunt veritates commodae intellectui etiam in statu naturae lapsae. Alia autem est veritas ad quam intellectus, seclusis omnibus aliis veritatibus et apparentiis, fertur in illam veritatem, ita quod totaliter seipsum abnegat propter primam veritatem. Et sic erit cuius civitas
 75 Dei, sicut dictum est de voluntate, et talis est maxima perfectio ipsius intellectus, scilicet, omnino se negare, sicut credere istam: 'Deus est', quae est prima.

Ex quo statim sequitur quod remunerator est eo quod bonus est et summe
 8 bonus est et eo quod summe diligit creaturam et non summe diligeret nisi remuneraret bene appetentem, et hoc notavit APOSTOLUS, dicens quod "oportet
 80 accendentem credere quia est, et quia remunerator est. "

[COROLLARIA PRIMAE VIAE]

Ex quibus sequitur primo quod ex rationibus probabilibus non generatur
 9 fides; patet quia fides et actus fidei sunt supernaturales.

Secundo sequitur quod nec rationes evidentes sufficiunt concurrere ad tam
 10 nobilis habitus et assensus productionem. Id est, rationes demonstrativae non
 85 possunt causare actum fidei, et ponendum est in claris terminis, quia Sacra Scriptura elucidanda est et non obscuranda iuxta illud, "qui elucidant me vitam aeternam habebunt." Et si obiciatur de hoc, quod refert MACROBIUS :
 quod "quidam vidit musas poeticas lacrimantes eo quod ea quae scribuntur
 in Scriptura Sacra scribuntur sine ornatu earum." Respondendum est quod
 90 scientiae, quae ad superbia inducunt, sicut sunt scientiae humanitus adinventae, debent tegi verbis, ne omnibus appareant. Scriptura autem Sacra, quae ad humilitatem inducit, velari non debet, sed debet declarari.

Tertio sequitur quod lux fidei est superioris speciei et ex parte sui certior
 11

79-80 "oportet accendentem credere quia est, et quia remunerator est. "] *Ad Hebraeos* 11:6
 86-87 "qui elucidant me vitam aeternam habebunt."] *Sirach* 24:31
 88-89 quidam ... earum.] Non invenimus adhuc.

72 veritas] virtus R SV [W49]

77 quo] qua V [W50]

77 sequitur] eo *add. sed del.* V [W51]

77 bonus est et] *om.* V [W52]

80 est.] *om.* V [W53]

83 tam] eam R SV [W54]

84 nobilis habitus et assensus] nobiles actus V [W55]

85 Sacra] *om.* V [W56]

89 in Scriptura Sacra scribuntur] *om.* R SV scribuntur V [W57]

89 est] *om.* R [W58]

90 inducunt,] inductione S [W59]

90 sicut] cuius V [W60]

91 appareant.] pateant V [W61]

92 debet] debent V [W62]

92 debet] *om.* V [W63]

93 superioris] superior S [W64]

- quam tota latitudo omnium rationum naturalium. Patet quia, propter propin-
 95 quitatem quam habet ad summam lucem, ipsa est certior et excellentior quam
 latitudo tota luminis naturalis, et sic rationes probabiles non sufficiunt in nobis
 generare habitum fidei. Ex isto sequitur quod fides excedit primum principium
 in firmitate, cum primum principium sit infra latitudinem luminis naturalis,
 igitur
- 100 Sed contra, obicitur quia prima principia sunt nobis innata et sunt evi- **12**
 dentissima et fides non sic, ergo in esse claritatis, fides videtur esse speciei R1vb
 inferioris.
- Contra hoc ponitur quartum corollarium, iuxta immediate dicta: quod **13**
 quantum ad hoc, fides excedit primum principium complexum non solum in
 105 luce, sed etiam in firmitate. Illud non probatur nunc.
- Quinto sequitur quod facilius esset dissentire primo principio quam fidei. Is- **14**
 tud fundatur primo in supremo modo se habendi intellectus; secunda radix est SV187vb
 quia intellectus, adhaerens primae veritati, abnegat seipsum et omnem rationem
 et sic est immobilis quantum ad hoc. Ideo, intellectus sic fide illustratus, secun-
 110 dum ALTISSIODORENSIS, potest dicere Samaritanae, id est, rationi humanae,
 “iam non propter te credimus, sed quod ipsum vidimus et audivimus.” Sed de
 primo principio possunt adduci rationes sophisticae per quas ligabitur, nec ibi
 abnegat omnem rationem quemadmodum facit respectu fidei.
- Ex quo sequitur sexto: quod adhaesio fidei tollit omne sophisticum pericu- **S3ra**
 115 lum.

111 iam ... audivimus.] *Ioannis* 4:42; cf. William of Auxerre

- 94 naturalium.] materialium. S [W65]
 94 quia,] *om.* V [W66]
 96 naturalis,] materialis S [W67]
 96–99 et ... igitur] *rep.* S [W68]
 96 in] in *add. interl.* S [W69]
 97 excedit] excedit *corr. ex* exceditis R [W70]
 100 obicitur] obiceretur V S [W71]
 100 sunt] sint S [W72]
 101 claritatis,] vid *add. sed del.* SV [W73]
 103 iuxta immediate dicta:] *om.* V [W74]
 107 habendi] illius *in textu* V [W75]
 109 immobilis] immutabilis V [W76]
 111 non] nota R [W77]
 111 ipsum] *rep.* V [W78]
 111 vidimus] vidimus *corr. ex* vendimus V [W79]
 113 omnem] creaturam *add. sed del.* SV [W80]
 113 respectu] ratione V [W81]
 114 sexto:] *om.* V quinto S [W82]

Septimo sequitur quod rationes tam pro se quam contra se contemnit, ne 16
per eas quae credat – quod alias variarent habitum creditum contra se, ne per
eas reducatur.

Octavo sequitur quod fides quantum est de se omnem rationem naturalem 17
120 repudiat.

[OBIECTIO AD PRIMAM VIAM AD IMAGINANDUM FIDEM ET RESPONSIO PETRI
PLAUL]

Contra tamen istud obicitur, quia tunc doctores et sancti peccarent, quia, 18
pro fide defensione, multas fecerunt rationes, sicut patet in isto libro *Sen-* V6rb
tentiarum et aliis libris doctorum. Unde dicit AUGUSTINUS quod “scientia
theologiae et Sacrae Scripturae est saluberrima, quae fides gignitur, nutritur,
125 defenditur, roboratur.”

Respondeo ad hoc: 19

[Primo] quod rationes probabiles multipliciter valent, non tamen ad fidei 20
generationem, quia rationes tales sunt propter alias rationes, quae possent fieri
ex [insulto] diaboli. Ideo valent contra diaboli insultum.

130 Secundo, ex naturali dispositione hominis post lapsum, vires eius sensitivae 21
sunt variae. Ideo veniunt multae cogitationes et multa phantasmata contra
fidem; rationes autem probabiles hoc tollunt.

122–123 isto libro *Sententiarum*] Lombard, *Sentences* I

123–125 scientia ... roboratur.] AUGUSTINUS *De Trinitate* XIV, c. 1

116 sequitur] videtur *in textu* SV [W83]

116 contemnit,] *om.* S [W84]

116–117 ne ... se,] *om.* S [W85]

116 ne] quantum est ad hoc ut V pro se ne SV [W86]

117 eas] ea R SV [W87]

117 quae] *om.* V [W88]

117 contra se,] *om.* V [W89]

117–118 ne per eas reducatur.] *om.* V [W90]

118 reducatur.] seducatur S [W91]

122 defensione,] deffectione S [W92]

122 multas fecerunt] multum faciunt V [W93]

122 patet] *om.* R [W94]

123–125 Unde ... 1] *om.* V [W95]

126 Respondeo] respondetur V [W96]

126 ad hoc:] *om.* V [W97]

127 multipliciter] multum V [W98]

127 valent,] unde R SV [W99]

128 alias rationes,] alia V [W100]

129 [insulto]] insultu R V S SV [W101]

129 Ideo valent contra diaboli insultum.] *om.* V [W102]

130 eius] eum S [W103]

131 multa] *om.* R SV S [W104]

	Tertio valent ad reflectendum contra haereticos et gentiles rationes suas et et removendo eorum fallacias et ad eos convincendum.	22
135	Quarto possunt esse tales rationes quod inclinabunt ad assentiendum fir- miter articulis fidei, quia ex illis potest generari habitus qui inclinabit ad as- sentiendum articulis. Tamen talis habens habitum talem, non habens tamen infusum habitum fidei, non esset fidelis, nec etiam haberet habitum infidelitatis oppositum.	23
140	Quinto quia sunt manuductivae ad fidem aliquam ad ipsam.	24
	Sexto pie credendo per per tales rationes, verisimile est quod Deus suppleat residuum ex quo homo facit diligentiam in acquirendo fidem.	25
	Septimo staret quod quis crederet primo propter rationem, postea propter fidem, sicut stat quod aliquis incipiat aliquid habendo respectum ad malum finem et tandem continuando haberet respectum ad bonum finem. Sicut patet de eundo ad ecclesiam pro lucrando distributiones, qui postea esset ibi propter Deum, ut si aliquis canonicus vadat ad ecclesiam ea sola intentione vel af- fectione ut distributiones suas recipiat; et licet ista affectio non sit meritoria, tamen virtute illius inductionis ad eundem ad ecclesiam, dum ibit vel dum erit ibi in ecclesia, potest habere rectam intentionem, ut ibi sit et maneat, non propter distributiones (licet propter eas venerit), sed ut divinum servitium cum devotione audiat vel ibi oret vel matutinas cum aliis cum devotione decantet. Et ista possunt esse meritoria, licet principaliter, dum venerit, hoc [non] in- tenderet. Et sic rationes sunt manuductivae ad credendum et consequenter ad	R2ra S3rb SV188ra

133 Tertio valent] primo V [W105]

134 et] in S [W106]

134 removendo] rememorando V [W107]

134 eorum] earum V [W108]

134 convincendum.] convertendum V [W109]

135 assentiendum] assentiendum *corr. ex* ssentiendum S [W110]

136 articulis] articulos S [W111]

136–137 quia ... talem,] *om.* V [W112]

137–138 non habens tamen infusum habitum fidei,] non tamen haberet fidem et sic tales V [W113]

138 esset fidelis,] essent fideles V [W114]

138 haberet] haberent V [W115]

140 et] *om.* V [W116]

141 Sexto] quinto S [W117]

141 per tales rationes,] *om.* V [W118]

141 per] quod S [W119]

143 postea] vero *in textu* V [W120]

143 propter] per V [W121]

145 haberet] habebit V [W122]

146 eundo] eunte V [W123]

146–155 esset ... diminuendum,] cantat et est in devotione propter Deum V [W124]

150 ibi] *om.* R [W125]

150 rectam] causam R [W126]

- 155 errorem diminuendum, sicut est de pagano qui converteretur ad fidem propter
bonum temporale et postea Deo crederet propter seipsum. Sic etiam rationes
probabiles sunt manuductivae ad credendum alicui articulo, postea poterit talis
percipere quod non propter rationes vel apparentias est credendum, sed mere
libere non intendendo rationi humanae, et sic credendo mereretur, alias non.
- 160 Iuxta idem, idem fides non habet meritum cui humana ratio praebe-
experimentum; sic forsitan postea fideliter credet, non tamen propter rationes, ut li
‘propter’ dicit circumstantiam causae efficientis; bene tamen si li ‘propter’ dicit
circumstantiam occasionis.
- Item, [octavo], valent ad infirmitatem humani ingenii sanandam quod quid **27**
- 165 ingenium propter peccatum culpae originalis depressum est et vulneratum; et
roborandum relevandum est per lumen supernaturale.
- Propter istas rationes, non in merito, praecipit APOSTOLUS PETRUS spe- **28**
cialiter praelatis: ut: “parati sint omni poscenti reddere rationem de ea quae in
eis est fide et spe.”

[ALIQUA CONCLUSIONES]

[PRIMA CONCLUSIO]

- 170 Ex quibus ultra sequitur quod: fides est proprie sanitas intellectus, sicut **29**
peccatum fuit morbus ipsius. Per peccatum enim fuit non solum voluntas vol-
nerata, sed etiam intellectus; per fidem autem sanatur intellectus, sicut voluntas
per caritatem. Ideo est dura a principio. Unde et apostolis dura fuit, dicebant **V6va**
enim: “Durus est hic sermo et quis potest eum audire?” Et ratio est quia **S3va**

168–169 parati . . . spe.] I Petrus 3:15

174 “Durus est hic sermo et quis potest eum audire?”] Iohannes 6:60

155 propter] aliquod *in textu* V [W127]

156 seipsum.] ipsum V [W128]

156–163 Sic . . . occasionis.] *om.* V [W129]

159 intendendo] intendo S [W130]

159 alias] vel S [W131]

160 idem] illud S [W132]

160 cui] ubi R [W133]

164–166 Item, . . . supernaturale.] *om.* V [W134]

167 istas] praedictas V [W135]

167 praecipit] procedit V [W136]

168 praelatis:] clericis R [W137]

171 fuit] est V [W138]

171 morbus ipsius.] morbum ipsius. SV morbus ipsum. S morbum ipsius V [W139]

171–172 vulnerata,] viciata V [W140]

174 quis] qui V [W141]

174 ratio] ideo V [W142]

175 dividit animam a corporibus elevando eam usque ad contemptum sui. Unde
 APOSTOLUS: “Vivus et efficax est sermo Dei et penetrabilior omni gladio ancip-
 iti. ” Unde sicut potio amara videtur dura et amara in principio aegrotanti, in R1vb
 fine tamen est sana, sic fides; nam in principio durum videtur credere articulis
 eam intuentibus, in fine tamen fides fortificat et roborat intellectum.

[SECUNDA CONCLUSIO]

180 Alia conclusio: fides non solum est meritoria, immo formaliter est meritum. 30
 Quod sit meritoria ab omnibus conceditur. Quod sit formaliter meritum patet, SV188rb
 licet credere sit ex parte actus intellectus ut declarabo. Patet ergo quod fides
 sit meritum per APOSTOLUM: “ABRAHAM credidit et reputatum est sibi ad
 iustitiam,” et *Habacuc*: “iustus ex fide vivit.”

185 Pro quo est notandum quod cum eadem res sit intellectus et voluntas 31
 omnino, tamen alius est actus per quem anima dicitur intellectus, scilicet in-
 tellectio, et alius per quem dicitur voluntas, scilicet, volitio. Ideo tres possunt
 distingui actus in anima: quiddam sunt cognitivi solum, ut intellectiones; quid-
 dam appetivi solum, ut volitiones; quiddam vero mixti ex praedictis et in talibus
 190 consistit fides, caritas, et spes et eorum actus. Unde sicut actus caritatis est
 actus voluntatis, et tamen est quodammodo perceptio obiecti et sic pertinet ad
 intellectum, principalius tamen ad voluntatem, sic e converso, principalius fides
 pertinet et est actus intellectus, etiam pertinet ad voluntatem. Et ideo sicut
 creatura obligatur ad actus caritatis, ita ad actus fidei. Et sicut per diligere
 195 meretur debito modo diligendo, sic etiam per credere debito modo meretur, et

176–177 Vivus ... Vulgate.] Ad Hebraeos 4:12

183–184 “ABRAHAM credidit et reputatum est sibi ad iustitiam,”] Ad Romanos 4:3

184 “iustus ex fide vivit.”] *Prophetia Habacuc* 2:4

175 contemptum] contentum V [W143]

176–177 ancipiti.] ancipiter. R S SV [W144]

177–179 Unde ... intellectum.] *om.* V [W145]

179 eam intuentibus, in fine] causa inevidentibus S [W146]

180 fides] *om.* V [W147]

180 immo] sed V [W148]

181 formaliter] *om.* V [W149]

182–183 licet ... meritum] *om.* V [W150]

183 per APOSTOLUM:] *om.* R SV S [W151]

183 sibi] *om.* V [W152]

185 est] *om.* R S SV [W153]

186–187 scilicet intellectio,] *om.* R SV S [W154]

187 per] quae *in textu* S [W155]

191 et] *om.* V [W156]

191 quodammodo] quaedam V [W157]

192–193 sic ... voluntatem.] *om.* V [W158]

195 diligendo,] *om.* V [W159]

195 etiam] *om.* R SV S [W160]

hoc concordat dictis AUGUSTINI dicentis: “Cetera potest homo nolens, credere non nisi volens. ” Item, sicut unum crescit, sic et reliquum nec videtur plus repugnare augmentatio intellectiva respectu unius quam respectu alterius.

[OBIECTIO ET RESPONSIO]

200 Sed contra obiceretur bene apparenter quia in daemonibus est fides, quia **32**
 “credunt et contremiscunt,” et tamen non habent caritatem, ergo etc. Item
 IACOBUS dicit quod: “fides sine operibus mortua est,” ergo non vivificat ex se. **S3vb**
 Item APOSTOLUS dicit: “si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam,
 caritatem autem non habuero, nihil sum,” ergo contradictam.

205 Ad ista respondetur sine temeraria assertione. Primo imaginando duplicem **33**
 fidem; unam acquisitam per rationes humanas et forte derelictam ex actibus **V6vb**
 credendi. Et ista staret cum peccato, sicut in simili ponimus de caritate ac-
 quisita; cum enim quis peccat prius autem dilexerit Deum caritative, se sentit
 pronum adhuc ad diligendum Deum et ista pronitas non provenit ex caritate
 infusa, quia non stat cum peccato, sed ex caritate acquisita. Et talis fides bene
 210 est in daemonibus, et de ista possunt intelligi auctoritates praedictae. Alia vero **R2va**
 est fides infusa, de qua intelligebantur praedicta.

Alio modo potest responderi imaginando quod fides multiplicem habet habi- **34**
 tudinem ad suum subiectum; aliam inhaerendi, aliam, scilicet, afficiendi, et

---

196–197 Cetera ... volens] AUGUSTINUS, *Tractatus XXVI in Ioannem*, 2
 200 “credunt et contremiscunt,”] Iacobus 2:19
 201 “fides sine operibus mortua est,”] Iacobus 2:17
 202–203 si ... sum,] 1 *Ad Corinthios* 13:2

196–197 nolens, credere non nisi volens.] volens credere aut non ut volens V [W161]
 198 augmentatio] augmentari V [W162]
 199 quia] qui V quod *add. sed del.* S [W163]
 201 IACOBUS] Iacobum SV [W164]
 202 omnem] *om.* V [W165]
 203 habuero,] habens V [W166]
 205 derelictam] derelicta R SV S [W167]
 207 enim] autem V [W168]
 207 peccat] et *in textu* V [W169]
 207 autem] *om.* V [W170]
 207 dilexerit] dilexit S [W171]
 208 pronitas] caritas V [W172]
 210 vero] *om.* V [W173]
 212 responderi] tripliciter V [W174]
 213 aliam inhaerendi,] *om.* V [W175]
 213 afficiendi,] assentiendi V [W176]

215 aliam repraesentandi. Et et tunc diceretur quod possibile est absolute stare
 primam habitudinem aliis duabus subtractis, quia diceretur quod Deus, ratione
 indignitatis creaturae, aufert duas secundas habitudines et non prima. Et sic
 illa fides mortua est, quia non exit in operationes suas proprias; res autem SV188rb
 dicitur mortua quando in proprias operationes exire non potest, ita quod Deus
 non vellet concurrere ad eius nobiles operationes.

[DUAS DIFFICULTATES DE MERITO FIDEI]

220 Sed tunc restat difficultas, quia obiectum intellectus est verum vel apparens 35
 verum, igitur non fertur, nisi in tale. Secundo, intellectus realiter non est liber,
 vel saltem eius operatio non est immediate libera, igitur non est formaliter
 meritum.

Quantum ad istud secundum, de liberate, non esset impossibile, quia agentia 36
 225 naturalia haberent instinctum naturalem libertatis excepta cognitione. Unde de
 igne respectu stuppae potest Deus instituere quod omnibus extrinsecis omnino
 se habentibus eodem modo posset comburere vel non comburere. Alio modo
 diceretur quod actus, qui simul est cognitio et quaedam affectio, potest produci S4ra
 libere ab anima.

230 Ad primum autem argumentum quod tangit de apparentia obiecti respectu 37
 intellectus, in quo est difficultas, dicendum est quod habitus fidei nedum elevat
 potentiam intellectivam ad credendum, sed multipliciter fortificat ipsam re- V7ra
 spectu quarumcumque veritatum, quia cum potentia habet dispositionem con-
 convenientem, redditur fortior ad suas operationes exercendas, sicut videmus in
 235 elementis et in aliis entibus naturalibus. Modo, fides est convenientissima intel-
 lectui et tollit dispositionem contrarium. Ideo per fidem, intellectus est vigoro-

214 et] *om.* S [W177]

214 tunc ... diceretur] sic dicendum est V [W178]

214 tunc] indignitatis creaturae aufert duas secundas habitudines et non primam et sic illa
 et sic illa fides mortua est *add. sed del.* SV [W179]

214 possibile] impossibile V [W180]

215 subtractis,] abstractis V [W181]

216 aufert] auferret V [W182]

217 suas] sibi V [W183]

225 Unde] una V [W184]

226 omnino] *om.* V [W185]

227 posset] potest S [W186]

227 vel] et V [W187]

231 est] *om.* S [W188]

233 cum potentia] compositio S [W189]

233–234 convenientem,] convenientissimam V [W190]

235 in aliis entibus] aliis R SV S [W191]

235 convenientissima] ipsi *in textu* V [W192]

236 contrarium.] *om.* S gradus. R SV [W193]

236 Ideo] Et ideo V [W194]

sior quam sine fide, et in isto facit fides rationes de se tantum probabiles esse quasi demonstrativas, quia fides est intellectus sanativa.

[ALIQUA CONCLUSIONES FINALES]

- 240 Ideo theologi fideles maxime debent pollere scientiis humanitus adinven- 38
tis. Et si non polleant, erit eorum defectus, quia per fidem eorum intellectus
illustratur.
- 245 Et ex hoc redarguendus est AVERROES, qui multum erroneae dicit quod 39
leges praebent impedimentum doctrinae, et hoc ponit in prologo III *Physico-*
rum. Hoc autem erroneum est quoad legem Christianam. Unde et de hoc est
245 unus articulus Parisiensis dicens: “dicere quod lex Christi impediatur addiscere:
error. ” De lege autem MOHOMMAD quam aliquando tenuit AVERROES, verum R2vb
est propter corruptiones in moribus, quae docentur in illa lege. De lege autem
IUDAEORUM similiter, quia tunc deserti erant a Deo, sicut nunc. Et licet AVER-
ROES protestatus fuerit aliquando se esse Christianum verisimile, est tamen eum
250 numquam habuisse fidem.
- Quantum est ex parte apparentiarum, sunt duo modi. Aliqua enim est ap- 40
parentia, quae provenit ex parte obiecti et modi repraesentandi ipsius; et ista
est communiter in lumine naturali, sic enim principiis assentimus propter evi-
dentiam quam faciunt ex suo modo enuntiandi. Ideo ARISTOTELES in *Praedica-*

243–244 prologo III *Physicorum*.] AVERROES, *Commentarius in libris Physicorum* III, prol.
245–246 “dicere quod lex Christi impediatur addiscere: error. ”] Articulus Parisiensis

- 237–238 esse quasi] quia R SV quod S [W195]
239 theologi] theologi R SV S [W196]
240 erit] est V [W197]
240 intellectus] *om.* R SV S [W198]
242 AVERROES,] Averroes *corr. ex* Adverroes SV [W199]
243 leges] legent SV [W200]
243 ponit] videtur ponere V [W201]
244–245 Unde et de hoc est unus] unus et de hoc est R SV S [W202]
245 dicens:] quod *in textu* V [W203]
246 error.] errori. S [W204]
247 in] *muu add. sed del.* R [W205]
247 illa] *secunda* S [W206]
248 nunc.] *om.* V [W207]
248 Et] *om.* S [W208]
249 protestatus fuerit aliquando se esse] aliquando protestatus sic fuisse V [W209]
249 eum] *om.* R SV S [W210]
251 Quantum] autem *in textu* V [W211]
252 repraesentandi] necessitandi V [W212]
253 communiter] quare R [W213]
253 assentimus] eum *in textu* V [W214]
254 quam] evidentiam *in textu* V [W215]
254–255 in *Praedicamentis* dicit] *om.* R SV S [W216]

255 *mentis* dicit quod: “ab eo quod res est vel non est, oratio vera vel falsa dicitur.
 ” Alia est apparentia, quae non provenit ab obiecto sed prior est. Et secundum V7rb
 hoc dico quod divina evidentia est prior quam quodcumque obiectum crea- S4ra
 tum; et ad illum modum refertur evidentia fidei, quia fides inter omnes habitus
 maxime imitatur divinam cognitionem intantum quod sibi non potest subesse
 260 falsum. Et sicut cognitio divina se habet respectu futurorum contingentium, sic
 et fides. Nam de tali futuro contingenti, si erit, inclinavit ad assensum illius:
 si non erit, non inclinavit. Et ex hoc posset oriri pulchra consideratio: utrum,
 scilicet, fidei possit subesse falsum; et iterum, utrum Deus aliquam creaturam SV188va
 possit producere per essentiam quae haberet consimilem conditionem sicut fides
 265 habet. Et tunc de illa quaereretur, utrum illa posset errare vel utrum necessario
 esset recta.

255–256 ab ... V] ARISTOTLES, *Praedicamenta*, XII, 14b18–22

---

255 vel non est, oratio vera vel falsa dicitur.] etc. R SV S [W217]
 258 evidentia] apparentia V [W218]
 259 intantum] tantum V [W219]
 259–260 quod sibi non potest subesse falsum.] sibi quod non poterit falsum. V [W220]
 260 sicut] sic R SV [W221]
 260–261 sic et] *om.* R SV S [W222]
 261 Nam] *om.* V [W223]
 261 inclinavit] inclinat V [W224]
 261 assensum illius:] assentiendum sibi: V [W225]
 263 scilicet,] *om.* V [W226]
 264 possit] posset R *om.* S SV [W227]
 264 per essentiam] pro essentia R SV S [W228]
 265 habet.] *om.* V [W229]
 265 tunc] sic V [W230]
 265 quaereretur,] quaerit V [W231]
 265 illa] *om.* S V [W232]
 265 utrum] an V [W233]
 266 recta.] Et de istis non plus pro nunc *in textu* V [W234]